

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของสมาชิกโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตข้าวชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สามารถสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

(1) เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของสมาชิกโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (2) เพื่อศึกษาสภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของสมาชิกโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (3) เพื่อศึกษาปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของสมาชิกโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรสมาชิกผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผู้จัดทำแปลงขยายเมล็ดพันธุ์ จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งประกอบด้วย คำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยมีการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อหาความถูกต้องและความเชื่อถือได้ แล้วปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ตามแบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด 100% การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าสถิติ คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ เกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของสมาชิกโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตข้าวชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 47.19 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.87 คน มีจำนวนแรงงานในครอบครัวเฉลี่ย 2.55 คน ส่วนใหญ่เป็น

สมาชิกรูนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีอาชีพรองคือ เลี้ยงสัตว์และรับจ้าง แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการปลูกข้าวจากของตนเอง และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เครื่องจักรกลทางการเกษตรที่มีในครอบครอง เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรถไถเดินตามและเครื่องสูบน้ำ แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกข้าวส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝน มีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 17.87 ไร่ มีพื้นที่ปลูกข้าวขาวดอกมะลิเฉลี่ย 8.09 ไร่ ลักษณะพื้นที่นาส่วนใหญ่เป็นนาลุ่ม ลักษณะเนื้อดินในพื้นที่นาส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย เกษตรกรทั้งหมดลงทุนในการปลูกข้าว 1,675 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 409.01 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตทั้งหมดเฉลี่ย 3,307.87 กิโลกรัมต่อปี เกษตรกรทั้งหมดจำหน่ายข้าวได้ในราคาเฉลี่ย 9 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนใหญ่จำหน่ายให้กับเกษตรกรทั่วไป

1.3.2 สภาพการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105

จากการศึกษาการนำวิชาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในด้านต่าง ๆ ไปปฏิบัติของสมาชิกศูนย์ส่งเสริมและผลิตข้าวชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) การเตรียมเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรมีการนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติ 4 ประเด็น คือการไถแปรเพื่อทำลายดินอ่อนข้าวเรือและดินอ่อนวัชพืช การคราดและทำเทือก หลังจากไถแปรแล้วประมาณ 15 - 30 วัน การใส่ปุ๋ย การทำร่องระบายน้ำในนาหลังหว่านข้าว การแบ่งพื้นที่แปลงนาออกเป็นแปลงย่อยมีขนาดกว้างประมาณ 5 เมตร
- 2) การตรวจเพื่อตัดต้นพันธุ์ปน เกษตรกรมีการนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติทุกประเด็น
- 3) การใส่ปุ๋ย เกษตรกรมีการนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติทุกประเด็น
- 4) การป้องกันกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรมีการนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติประเด็นเดียว คือ การใช้สารเคมี
- 5) การตรวจตัดต้นพันธุ์ปน เกษตรกรมีการนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติทุกประเด็น
- 6) การเก็บเกี่ยว เกษตรกรมีการนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติ 5 ประเด็น มีเพียงประเด็นเดียวที่เกษตรกรไม่นำไปปฏิบัติคือ การเก็บเกี่ยวด้วยเครื่องนวดความเร็วสูง เนื่องจากไม่มีเครื่องจักรในพื้นที่
- 7) การตากลดความชื้น เกษตรกรมีการนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติเพียงประเด็น คือ การลดความชื้นเมล็ดพันธุ์ข้าวลงให้เหลือประมาณ 12 - 13 เปอร์เซ็นต์ หลังการเก็บเกี่ยว

8) การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรมีการนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติ 2 ประเด็น คือการสีฝัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ก่อนเก็บรักษาการบรรจุเมล็ดพันธุ์ข้าวที่สะอาดลงกระสอบ การแยกเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวใหม่ไม่ให้ปนกับข้าวเก่า

1.3.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอก

มะลิ 105

ปัญหาของเกษตรกรในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ส่วนใหญ่ เกษตรกรจะมีปัญหาด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 น้อย ซึ่งสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ปัญหาการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ปัญหาการเก็บเกี่ยว การใส่ปุ๋ยเคมี การตากลดความชื้น การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ ด้านอื่น ๆ ด้านการตลาด และการเตรียมเมล็ดพันธุ์

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรควรมีการถ่ายทอดความรู้ตามขบวนการโรงเรียนเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ต้องการให้ศูนย์ขยายพันธุ์พืชให้ความสำคัญและตระหนักในการตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ของสมาชิกทุกปี ด้านการตลาดควรมีการสร้างเครือข่ายศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และจังหวัดใกล้เคียง และภาครัฐควรสนับสนุนเครื่องนวดข้าวประจำศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนศูนย์ละ 1 เครื่อง

2. อภิปรายผล

2.1 สภาพการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105

เกษตรกรสองในสามผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโดยอาศัยน้ำฝน ซึ่งสภาพดินฟ้าอากาศไม่แน่นอนประกอบกับที่นาเป็นนาลุ่ม ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย ทำให้ยากแก่การควบคุมระดับน้ำในแปลงนาและการปฏิบัติตามหลักวิชาการ ฤดูกาลผลิตใดที่ฝนตกตามฤดูกาล ผลผลิตก็จะสูงและมีคุณภาพ ปีใดที่ฝนแล้งฝนทิ้งช่วง ผลผลิตก็น้อยและไม่มีคุณภาพ เกษตรกรเกือบหนึ่งในสามมีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 17.87 ไร่ โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 เฉลี่ย 8.09 ไร่ เกษตรกรมีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 409.01 กิโลกรัมต่อไร่ โดยเกษตรกรจำหน่ายข้าวได้ในราคาระหว่าง 9 บาท ซึ่งถือว่าเป็นราคาที่ต่ำ เมื่อเทียบกับราคาที่เกษตรกรทั่วไปขายได้ เนื่องจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวทำได้ยากมีขั้นตอนมากมาย ตั้งแต่ปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวและต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าการผลิตข้าวทั่วไป

2.2 การปฏิบัติในการปลูกข้าว

การเตรียมดิน ประเด็นการไถดำหลังการเก็บเกี่ยวข้าวหรือไถกลบตอซังและวัชพืช เกษตรกรกว่าสองในสามไม่มีการปฏิบัติ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ไม่ปฏิบัติพบว่า

เกษตรกรอยากปฏิบัติแต่ติดปัญหาด้านสภาพพื้นที่ทำนาไม่เหมาะสมหลังจากเก็บเกี่ยวแล้วดินแห้ง ไถไม่ได้ประกอบกับการทำนาโดยอาศัยน้ำฝนจึงไม่สามารถปฏิบัติเรื่องนี้ได้

การป้องกันกำจัดศัตรูพืช ประเด็นการใช้สารชีวภัณฑ์ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่มีการใช้สารชีวภัณฑ์ สาเหตุเกิดจากการไม่คุ้นเคยประกอบกับการทำนาไม่ค่อยมีปัญหาด้านโรค และแมลงระบาดพอที่จะใช้ยาเคมีหรือสารชีวภัณฑ์ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

การเก็บเกี่ยวข้าว ประเด็นการเก็บเกี่ยวข้าวด้วยเครื่องนวดที่ความเร็วสูง สาเหตุที่เกษตรกรไม่นำไปปฏิบัติ เนื่องจากเครื่องเก็บเกี่ยวข้าวในพื้นที่มีน้อยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แรงงานคนในการเก็บเกี่ยวข้าว ปัญหาคือหาแรงงานในการเก็บเกี่ยวยาก ค่าแรงงานแพง และการเก็บเกี่ยวข้าวช้า ทำให้คุณภาพข้าวไม่ได้คุณภาพเกิดการสูญเสียเนื่องจากข้าวร่วงหล่น เนื่องจากข้าวแก่จัดเกินไป

การตากลดความชื้น ประเด็นการตากข้าวในลานตาก เกษตรกรที่ปลูกข้าว ทั้งหมดไม่มีลานตากข้าว เนื่องจากไม่ได้เก็บเกี่ยวข้าวด้วยเครื่องจักร เกษตรกรใช้แรงงานคนในการเก็บเกี่ยวข้าว การตากข้าวของเกษตรกรจะตากในแปลงนา จากนั้นจึงทำการสีฝัดด้วยเครื่องจักร

การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ ในประเด็นการจัดเก็บเมล็ดพันธุ์ในโรงเก็บเมล็ดพันธุ์และการวางกระสอบบนพื้นที่รองด้วยไม้สูงจากพื้นอย่างน้อย 15 เซนติเมตร จากการสัมภาษณ์ เกษตรกรส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าไม่มีโรงเก็บเมล็ดพันธุ์แยกออกจากข้าวที่ใช้บริโภค เกษตรกรบางคนจะเก็บกระสอบข้าวพันธุ์ไว้ในยุ้งฉางข้าวบริโภค บางคนจะนำมาเก็บภายในใต้ถุนบ้านหรือภายในบ้าน ซึ่งเป็นการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ที่ไม่ถูกต้อง

2.3 ปัญหาในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105

ปัญหาที่เกษตรกรพบในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 คือ ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์หายากและมีราคาแพง สาเหตุเนื่องมาจากการเลี้ยงปศุสัตว์ในพื้นที่มีน้อย และอีกปัญหาที่เกษตรกรพบเป็นประจำทุกปีคือ การขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยวข้าว เนื่องจากเกษตรกรทุกคนใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยวข้าวของตนเองซึ่งจะเก็บเกี่ยวพร้อมกัน ทำให้ขาดแคลนแรงงานทำให้เก็บเกี่ยวข้าวไม่ทัน ผลที่ตามมาคือคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ได้มาตรฐาน ควรมีการนำเครื่องเกี่ยวข้าวมาใช้ในศูนย์ฯ ให้มากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรประมาณสองในสามทำนาโดยอาศัยน้ำฝน ซึ่งปีใดฝนแล้งหรือฝนทิ้งช่วง จะทำให้ผลผลิตข้าวต่ำ เมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ได้มาตรฐาน ควรสนับสนุนให้เกษตรกรขุดบ่อน้ำในนาข้าว หรือเจาะบ่อบาดาลในนาเพื่อนำน้ำใต้ดินมาใช้ในกรณีฝนทิ้งช่วง

3.1.2 จากการวิจัยพบว่า ดินที่เกษตรกรทำนาเป็นดินร่วนปนทรายมีความอุดมสมบูรณ์ของดินค่อนข้างต่ำ ควรแนะนำให้เกษตรกรไถกลบตอซังหลังการเก็บเกี่ยว และหว่านพืชตระกูลถั่วเพื่อทำปุ๋ยพืชสดก่อนการปักดำ

3.1.3 จากการวิจัยพบว่า ราคาเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรจำหน่ายมีราคาต่ำเมื่อเทียบกับราคาข้าวที่เกษตรกรผลิตเพื่อบริโภค ควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งเครือข่ายศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนระดับอำเภอ ระดับจังหวัด หรือระดับภาค เพื่อช่วยเหลือกันในการตลาดและให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการวิจัยในเรื่องความคิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน

3.2.2 วิจัยเรื่องการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

3.2.3 ควรประเมินโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของโครงการ